

NEU, GOSSOS I NETEJA ÈTNICA
Isidor Cònsul

Vidosav Stevanovic (1942) és un escriptor serbi que s'ha distingit pel conreu d'una narrativa de tocs costumistes, una flaca particular per recuperar la tradició naturalista i l'esforç de fer-ne una opció estètica de validesa actual. Un treball que assaja d'harmonitzar els valors de la tradició i els contorns de la modernitat. Des d'una perspectiva ideològica s'ha oposat al règim totalitari de Slobodan Milosevic, ha predicat la necessitat d'una alternativa democràtica i s'ha mostrat contrari a la guerra. Es a dir, pertany al grup reduït d'intel.lectuals serbis demòcrates que defensen l'estratègia del diàleg contra l'opció fàcil dels canons, i el conreu de la tolerància contra la barbàrie de l'extermini. Escriptors i intel.lectuals agrupats en plataformes com ara el "Cercle de Belgrad" o l'"Associació d'Escriptors Independents", fundats pel mateix Stevanovic, i el "Moviment per a la renovació democràtica", molt més ampli, que té com a líder l'escriptor Vuk Draskovitch i és, segurament, la força més important de l'oposició democràtica a Milosevic.

A la Sèrbia actual, però, aquestes actituds de divergència tenen un peatge molt alt per als escriptors. Vuk Draskovitch, per exemple, lliurat intensament a l'activisme polític, fa tres anys que pràcticament no escriu perquè dedica tot el seu temps a la pedagogia de la tolerància, a predicar, dia rera dia, una mateixa història contra la uniformització i assajant d'explicar que l'univers reposa sobre l'harmonia de les diferències: no hi ha dos estels iguals, ni rius iguals, ni dos homes que tinguin les mateixes emprentes dactilars.

Per la seva banda, Vidosav Stevanovic ha estat exclós de la vida pública, els seus llibres prohibits a les escoles i, a hores d'ara, no té cap possibilitats de publicar a l'interior del seu país. Tot i això, fidel a la

pròpia manera de veure les coses, ha escrit la primera novel·la sobre la guerra a l'antiga Iugoslàvia, La neu i els gossos, i ha fet passejar l'horror i les atrocitats del conflicte per les pàgines d'una història que, només en aparença, és una història de ficció. Evidentment, la novel·la no s'ha pogut publicar a Sèrbia, tot i que sembla haver entrat en un dinàmic procés de difusió internacional a partir d'una edició feta a Grècia.

LA NETEJA ETNICA

La importància de l'actitud exemplar d'escriptors com Vuk Draskovitch o bé Vidosav Stevanovic s'emfasitza, sobretot, pel contrast amb la ideologia oficial del règim que defensa Slobodan Milosevic i que ha estat recollida en un llibre cabdal, Le nettoyage ethnique. Documents historiques sur une idéologie serbe. Un volum recollit, traduït i comentat per Mirko Grmek, Marc Gjidara et Neven Simac, tres estudiosos francesos d'origen croata i publicat per Arthème Fayard (Paris, 1993).

Estructurat en cinc parts, Le nettoyage ethnique presenta, en les tres primeres, un recorregut per la història que rastreja el concepte de neteja ètnica des de començaments del XIX i ressegueix els plans per a la realització de la "Gran Sèrbia" tot al llarg del XIX i primera meitat del XX. Hi destaca un apartat esfereïdor que repasa la literatura popular i en destria una extrema violència i brutalitat, enteses, d'altra banda, com a elements fonamentals de l'ànima sèrbia. De tota manera, l'element fonamental es troba en la quarta part del recull amb el famós Memorandum de l'Acadèmia de les Ciències i de les Arts Sèrbia, autèntic llibre de capçalera del president Milosevic per poder executar, amb la benedicció de la savis i intel·lectuals sèrbis, el pla d'extermini sistemàtic de bosnis i croats. I disfressant sota el dubtós eufemisme de neteja ètnica una pràctica sistemàtica de genocidi només comparable a l'horror dels camps d'extermini nazis durant la Segona Guerra Mundial.

El rerafons més important de tot plegat neix de la constatació que els serbis, tradicionalment, han guanyat totes les guerres i han perdut totes les paus. S'hi veu un poble frustrat en la seva esperança d'esdevenir hereus del vell imperi Bisantí, de donar sortida al somni de la Gran Sèrbia. La pròpia mitologia i els vells relats literaris els parlen d'una història que es redueix a simplificacions perilloses: la certesa que els serbis han estat sempre perseguits, ignorats i menystinguts. Que han viscut tothora envoltats d'enemics i en un món que els és hostil. Per la mateixa raó, la violència i la brutalitat envers els enemics esdevé un valor suprem en els propis mites i relats literaris. Una mena de paranoia que, al llarg dels anys, s'ha desenvolupat en la passió pel terrorisme i les accions clandestines.

Una capbussada en els documents de Le nettoyage ethnique sembla indispensable per comprendre les motivacions més arrelades del tarannà serbi i adonar-se, de passada, que la història ve de molt lluny. N'hi haurà prou, per desmostrar-ho, amb l'esment d'un article incendiari de 1902, de l'advocat serbi Nicola Stojanovic, el títol del qual és, textualment: Serbis i croats. Fina a l'extermini, el nostre o el vostre.